

je pač moja osebna poetika, vesel sem, da ljubitelji poezije to začutijo. Sicer pa me seveda lahko nagovori tudi poezija, ki teh prvin ne upošteva.

Kako polni vsebini najdete priljudno formo?

Vsak zapis z idejo in navdihom se zagotovo ne zlije v celoto, ki jo potem lahko doživimo kot pesem. Tudi pot od egotripa do tega, da pesnik lahko nagovori še koga drugega, je nekako treba prehoditi. S pesniško resnico pa je najverjetneje sploh tako kot z modrostjo. Bolj se ji približujemo, bolj zveni vse skupaj na videz preprosto. Zato mislim, da ni zveličavnega recepta. So le pesniki, ki to zmorejo in zato zares so. In so tisti, pravzaprav jih je kar veliko, ki to le želijo biti.

Petra Vidali

Večer, 12. 9. 2019

LAHKOTNO ZA BRALCA, ZA ANDREJA PA TEŽKA MORA

Vinko Möderndorfer: »Vstop v spolnost se mi zdi eden najpomembnejših trenutkov našega življenja. Od tega trenutka je odvisno, brez pretiravanja, naše prihodnje življenje«

Najprej je bil »feljton« v reviji Pil. Kdaj je postal to, kar je zdaj?

Vseskozi se mi je zdelo, da o nekaterih temah, ki mučijo najstnike, premalo pišemo. In gotovo so to vprašanja, ki se vrtijo okrog erotike, seksa, če hočete. S tem pa tudi ljubezni. Seveda pa fante ta vprašanja mučijo drugače kot punce. In ko me je urednica *Pila* Jana Zilkerbach povabila k sodelovanju, se mi je zdelo, da je to priložnost za literarne zapise prav o tej temi. Še posebno, ker je urednica *Pila* omenila, da najstnike, ki jim je revija namenjena, najbolj zanima prav ljubezen – in seveda tudi spolnost.

(foto arhiv Večera)

Seveda pa sem takoj imel v mislih veliko večjo ambicijo kot zgolj feljtonski zapis. Zdelo se mi je fino, da ne bi ostal samo pri eni zgodbi, ampak da bi problematiko o prvih srečanjih s spolnostjo literarno obdelal s stališča fantov in deklet. Pa ne samo to. Saj je spolnost še kaj drugega kot samo odnos med moškim in žensko. Urednica *Pila* se je strinjala in tako sem si od vsega začetka sodelovanje z revijo zamislil kot nekakšno trilogijo. In nastale so tri ločene zgodbe, trije najstniški romani: *Jaz sem Andrej*, *Jaz sem Anja*, *Jaz sem Gaj*. Vsi trije romani so v minulih treh letih izhajali v *Pilu* v nadaljevanjih. O ostalih dveh ne bom govoril, saj še nista izšla kot knjigi. V prvem romanu pa sem se odločil, da bom povedal zgodbo o Andreju, pravzaprav jo bo povedal kar sam Andrej, saj je prvoosebno pripovedovanje mnogo bolj živo in omogoča mlademu bralcu večjo identifikacijo. Ker pa je vsakomesečna objava v reviji le drugačen literaren zapis, sem moral zgodbo kasneje še dodelati, da je iz nje nastal res roman. To sem vedel že od vsega začetka. Tako so se že v feljtonskem objavljajanju pojavili liki, ki sem si jih prišparal za pozneje in jih v romanu

temeljito razvil. Pri tem mi je bila v veliko pomoč urednica knjige Alenka Veler.

Res je presenetljivo, kako se lotite reči, ki so in bi lahko bile hude, pa jih nekako z lahkoto, pa ne ceneno, ne tolažilno razrešite. Se da tudi res tako? Ne brez drame, zato pa brez večjih žrtev?

Na začetku sem zgodbo zastaviti bolj problemsko, bolj družbeno konfliktno, bolj na široko. Pa sem se potem odločil, da se bom raje osredotočil zgolj na eno samo temo in na eno šolsko leto življenja nekega Andreja. In to na njegovo obdobje med štirinajstim in petnajstim letom. Seveda se je takoj izkazalo, da je to obdobje v resnici samo po sebi zelo konfliktno. Ti konflikti niso zunanje narave, ampak se zelo intenzivno dogajajo znotraj mladega človeka. To je obdobje, ko je vse problem. Ko nič ni v redu. Ko se vse dogaja prvič. Prvo razočaranja, prva ljubezen, prvo izdajstvo, prvo spoznanje, da je treba biti v svetu previden, prva erotika, tudi prva spolnost ... Še in še bi lahko našteval. *Jaz sem Andrej* je na nek način zgodba o hudih dilemah, ki pa se Andreju že naslednje leto ne bodo zdele tako dramatične. Zato je roman tudi humoren. Kajti ko pogledamo nazaj, se včasih moramo prav nasmehniti, kaj vse se nam je v tistih letih zdelo težko in nemogoče in narobe. V tem smislu je roman *Jaz sem Andrej* res morda lahкотen, vendar samo za bralca, za Andreja je vse skupaj težka mora. To je bilo moje izhodišče.

Ste se prav odločili, da bo v ospredju romana vstop v spolnost – ali je to prišlo samo z odločitvijo o pisanju o ljubezenskih tegobah najstnika?

Vstop v spolnost se mi zdi eden najpomembnejših trenutkov našega življenja. Od tega trenutka je odvisno, brez pretiravanja, naše prihodnje življenje. Tega se odrasli, ki imamo otroke, premalo zavedamo. Mladi ljudje vstopajo v

skrivnost, ki pa ne bi smela biti preveč huda in preveč mistificirana. Zdelo se mi je, morda pri tem romanu bolj kot pri mojem ostalem podobnem pisanju, da se moram v zgodbi spomniti, kako je bilo, ko sem sam doživljal to pomembno obdobje moje mladosti. Kakšne so bile moje tegobe in muke? Morda bom tako kakšnemu mlademu bralcu pomagal prebroditi njegove tegobe in muke. Pri tem pisanju sem imel tudi takšne, skoraj pedagoške namene.

Kot da mimogrede se lotite tem, ki so najbrž manjši tabu, kot so bile prej, pa vendar o njih še vedno govorimo z nelagodjem ali predsodki. Se je tega pri diskurzu o spolnosti sploh mogoče znebiti? Žal živimo v svetu, kjer je spolnost še vedno za mnoge neprijetna tema. Spolnost je sicer res intimna zadeva, stvar vsakega posameznika, vendar ne tako zelo intimna, da bi se morali do nje vesti, kot da je ni, kot da se bodo mladi ljudje že sami poučili o njej. Hkrati pa jim vsepovsod prepovedujemo in zaklepamo erotične vsebine. Mladi to odraslo dvoiličnost opazijo in jo žal, ko sami odrastejo, tudi posnemajo. Mislim, da je ena od nalog literature, po kateri segajo mladi ljudje, čeprav se beseda naloga res neumnost sliši, tudi to, da odkrito, iskreno in brezkompromisno govori o tabu temah.

Andrejeva mama na primer nima nobenih težav s homoseksualnostjo, njena reakcija je zgledna tako rekoč, manj suvereno pa rešuje svoje ljubezensko življenje, se zdi. Najstniku ni prijetno gledati zaljubljenih roditeljev, si mislim, ampak če bi mu hoteli to prihraniti, ne bi bilo pošteno, ne?

Na začetku sem Andrejevo mamo želel prikazati kot manj tolerantno do nekatereh vprašanj, ki so povezane s seksualnostjo. Pa ni šlo. Sama zgodba je njen značaj peljala drugam. Tudi značaj pripovedovalca Andreja je nekako

oblikoval svojo mamo. Takšen razmišljujoč in občutljiv fant enostavno ne more imeti totalno netolerantne mame. Res pa je, kot ste opazili, da mama glede homoerotike nima nobenih težav, ima pa zato cel kup drugih problemov. Nikakor ni tolerantna do nove žene svojega bivšega moža. Ne samo, da ni tolerantna, v svojem čustvenem pretiravanju je že smešna. In Andrej prav ugotovi, ko pravi, da pravzaprav med njegovimi problemi in problemi odraslih včasih res ni razlik. Želel pa sem, preko nekaterih odraslih likov v romanu, opozoriti tudi na to, da se odrasčajoči človek največ nauči o življenju na podlagi reakcij odraslih. Predvsem najbližjih. Moja ambicija je bila tudi ta, da bi bila Andrejeva zgodba zanimiva tudi za starše. Mladi ljudje nas opazujejo in zato so reakcije staršev in ostalih tako imenovanih odraslih na zadeve okrog seksualnosti pomembne. Otroci nas bodo nekoč, ko bodo imeli svoje otroke, posnemali. Zdelo se mi je važno, da v moji zgodbi odrasli, seveda ne vsi, vsaj včasih reagirajo prav.

Med pojavi, ki jih tudi »evidentirate« in iz njih ne delate kakšne velike drame, je pornografija. Vaša junaka sta si že pogledala kak film in si, ko sta si že dovolj blizu, to tudi povesta. Danes je mogoče vse vedeti o tem, kaj se počne s telesom, preden se mladi sploh prvič dotaknejo drugega, preden začutijo, kaj pomeni dotik. Je vpliv pornografije na razvoj mladih ljudi vseeno manj usoden, kot se utegne zdeti?

Zdelo se mi je pomembno, da spregovorim tudi o tej temi. In to zato, ker je v določenem obdobju mladostništva pornografija skoraj neizogibni del odrasčanja. Mislim, da mladi začnejo brskati po pornografskih vsebinah takrat, ko jih to pač zanima. Tega jim ne moremo preprečiti. Seveda ne mislim, da naj bo pornografija popolnoma dostopna. Nikakor. Kakšnega hudega problema pa

tudi ne predstavlja. Huje je, če se mlad človek nima s kom pogovoriti o svojih problemih, če mora živeti v skupnosti, kjer ni zaupanja, kjer ni topline ... Ampak to so zgodbe za drugačne romane.

Kot že omenjeno, Andrejeva mama je pravi naslov za tovrstne težave, za pravo čustveno podporo najstniku pa je tukaj babica. Zelo lep odnos ste izpisali, skoraj vreden samostojnega romana ... Mogoče pa bom takšen roman nekoč napisal. Sam sem imel takšno babico. In žal popolnoma drugačno mamo, kot je Andrejeva mama. Sicer pa najstniki in mladostniki velikokrat najdejo z babicami in dedki drugačen, bolj odprt način komuniciranja. Mogoče zaradi tega, ker dedkom in babicam ni treba biti več tečni vzgojitelj ali pa tudi zaradi tega (v to drugo bi rad verjel), ker so starejši modrejši, vidijo več življenja za sabo in zato lažje razumejo življenje, ki prihaja. Kaj vem.

Sploh se zdi, da je mladinska proza – ki ste se je pravzaprav lotili pozno – zdaj za vas pomemben žanr. Seveda vaši romani veliko prinesejo mladim, kaj pa prinesejo vam? Kaj lahko poveste, česar drugače ne morete?

Pravzaprav ne delam razlik med pisanjem za mladino in pisanjem za tako imenovane odrasle, ki velikokrat sploh niso odrasli (kar poglejte naše politike!). Razloček je samo v glavnem junaku, katerega značaj določa zgodbo in tudi stil pisanja. Če opisujemo svet skozi oči petnajstletnika, potem je jasno, da bo tudi jezik romana in čustveni svet takšen, kot ga čuti in vidi junak. Moja ambicija je vedno samo napisati dobro zgodbo, ki bo zanimiva za vse bralce. Za mame, očete, babice, Andreje, Gaje, Anje ...

Petra Vidali

Večer, 12. 9. 2019